

Софія КОВАЛЬ,

*здобувач вищої освіти 201 навчальної групи
ННІ № 1 Національної академії внутрішніх
справ*

Науковий керівник:

*викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Національної академії внутрішніх справ
доктор філософії*

Андрій КЛИЧКОВ

ПРЕВЕНТИВНІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ВІД ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Захист процесуальних прав учасників судового процесу на сьогодні є фундаментальним підґрунтям для забезпечення справедливості, неупередженості та своєчасності розгляду і вирішення цивільних справ. Проте, досить часто відбувається зловживання процесуальними правами, що призводить до недотримання обов'язку добросовісного користування процесуальними правами. У зв'язку з цим, тема зловживання процесуальними правами стає настільки важливою, що вимагає ретельного розгляду, а пошук превентивних заходів, щодо недопущення такого зловживання є актуальним.

Відповідно до статті 44 ЦПК України передбачено, що учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами; зловживання процесуальними правами не допускається. Залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню цивільного судочинства, зокрема:

1) подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення;

2) подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями;

3) подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер;

4) необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою;

5) укладення мирової угоди, спрямованої на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі.

ЦПК України передбачає, що суд зобов'язаний вживати заходів для запобігання зловживанню процесуальними правами. У випадку зловживання процесуальними правами учасником судового процесу суд застосовує до нього заходи, визначені ЦПК України (ч. 4 ст. 44 ЦПК України). Із цього випливає, що ЦПК України виходить із розрізнення превентивних засобів захисту та засобів захисту, що застосовуються під час спроб зловживання процесуальними правами або коли такі зловживання вже сталися [3, с. 136].

Так, Сакара Н. до спеціальних засобів запобігання зловживанню процесуальними правами відносить:

- повернення скарг, заяв, клопотань (ч. 3 ст. 44 ЦПК України);

- залишення скарги, заяви, клопотання без розгляду (ч. 3 ст. 44 ЦПК України);

- штраф (ст. 148 ЦПК України);

- покладення судових витрат незалежно від результатів вирішення спору (ч. 9 ст. 141 ЦПК України);

- постановлення окремої ухвали (ч. 2 ст. 262 ЦПК України) [2].

Луспенник Д. зазнає, що присічними засобами захисту щодо зловживань правом на позов та зловживань окремими процесуальними правами є:

- повернення позовної заяви. Це засіб пов'язаний із одночасною подачею тотожних позовів, що міститься у п. 6 ст. ч. 4 ст. 185 ЦПК України;

- закриття провадження у справі відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 255 ЦПК України, якщо відсутній предмет спору;

- залишення позову без розгляду відповідно до п. 11 ч. 1 ст. 257 ЦПК України в окремих випадках подачі тотожного позову, що також свідчить про наявність зловживань правом на позов [1].

Слід погодитись з Луспенником Д. щодо вище зазначених засобів, які можуть бути превентивними, оскільки порядок їх застосування передбачений окремими нормами ЦПК України, які не пов'язані з нормами, які стосуються зловживання процесуальними правами.

Крім того, варто врахувати думку Ткачук А.О., яка зазначає, що зловживання процесуальними правами має розглядатися включати засоби захисту, метою яких є попередження, що направлені на неможливість

здійснення процесуальних зловживань, присічні засоби захисту, призначенням яких є зупинення намагань здійснити процесуальні зловживання, та компенсаторні засоби, направлені на гарантування справедливої відповідальності за вчинені зловживання [3, с. 136].

Таким чином, вважаємо, що до превентивних засобів від зловживання процесуальними правами у цивільному судочинстві слід відносити: повернення позовної заяви (п. 6 ст. ч. 4 ст. 185 ЦПК України); закриття провадження у справі, якщо відсутній предмет спору (п. 2 ч. 1 ст. 255 ЦПК України); залишення позову без розгляду (п. 11 ч. 1 ст. 257 ЦПК України).

Також варто зазначити, що виключно суд встановлює наявність чи відсутність зловживання процесуальними правами та можливості чи неможливості застосування до учасників судового процесу вище зазначених превентивних засобів.

Список використаної літератури:

1. Луспенник Д. Засоби запобігання зловживанням процесуальними права у цивільному судочинстві. Судова практика (оцінка) 04.04.2023 р., НІССУ, URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_Zasob_zapobig_zlovginan.pdf (дата звернення 26.01.2024).

2. Сакара Н.Ю. Принцип добросовісності та зловживання процесуальними правами. Новини та полії 23.12.2022. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/Prezent_Princ_dobrosov.pdf (дата звернення 26.01.2024).

3. Ткачук А. О. Зловживання процесуальними правами у цивільному процесу України: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 право за спеціальністю 081 право. Київ, 2020. 216 с.

4. Цивільний-процесуальний кодекс України : Закон України, Кодекс. від 18.03.2004 № 1618-IV. (в редакції Закону № 2147-VIII від 03.10.2017, ВВР, 2017, № 48, ст.436). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#> (дата звернення 26.01.2024).